

Maatwerkplan zwerfafval 2012

Gemeente Smallingerland

De Jonge Milieu Advies

Concept, versie 1.0
Zeist, juli 2012

De Jonge Milieu Advies

Utrechtseweg 9, 3704 HA Zeist

T. 030-6991599

E. info@dejongemilieuadvies.nl

I. www.dejongemilieuadvies.nl

Concept, versie 1.0

Zeist, juli 2012

Inhoudsopgave

1	Inleiding	5
2	De huidige situatie	7
2.1	Het gebied waar het om gaat	7
2.2	Beleid en organisatie	9
2.3	Inrichting en voorzieningen	10
2.4	Reiniging	11
2.5	Monitoring	11
2.6	Participatie en communicatie	11
2.7	Handhaving	13
3	Scholen, gemeente en zwerfafval	14
3.1	Aanpak opstellen keuzemenu	14
3.2	Keuzemenu zwerfafval	16
3.3	Uitvoering van de voorstellen	19
	Bijlage 1 Kaart van het gebied in Drachten	21
	Bijlage 2 Ambitieniveaus	21
	Bijlage 3 Voorbeeld checklist 'Check je plek'	22
	Bijlage 4 Voorbeeld monitoringsformulier	23
	Bijlage 5 Voorbeeld schouwformulier	24
	Bijlage 6 Voorbeeld vragenlijst voor interviews	25

1 Inleiding

Rondslingerende blikjes, plastic flesjes, sigarettenpeuken en papiertjes op straat: voor veel mensen is het een grote bron van ergernis, voor veel gemeenten een probleem dat lastig aan te pakken is. Bij de aanpak van zwerfafval kunnen gemeenten ondersteuning krijgen via het landelijke Focusprogramma Zwerfafval. Alle Nederlandse gemeenten kunnen deelnemen aan het Focusprogramma. Omdat zij dat al een aantal jaren en in grote getale doen, is inmiddels veel kennis en ervaring beschikbaar. De ondersteuning in het Focusprogramma is maatwerk, maar het is nadrukkelijk de bedoeling dat gemeenten daarbij kunnen profiteren van de opgedane kennis en ervaring van anderen. Het uitwisselen van informatie loopt via de adviesbureaus die in opdracht van Agentschap NL de gemeenten begeleiden, via bijeenkomsten en via het internetplatform van Agentschap NL:

www.gemeenteschoon.nl

Het Focusprogramma kent twee invalshoeken: thematrajecten, gericht op één aspect van de zwerfafvalaanpak, en gebiedstrajecten, waarbij de focus ligt op één probleemgebied binnen de gemeente.

Gemeente Smallingerland heeft zich aangemeld voor een gebiedstraject. De eerste stap van een gebiedstraject is het opstellen van een maatwerkplan, waarin op basis van een analyse van de huidige aanpak voorstellen worden gedaan voor verbetermaatregelen. In opdracht van Agentschap NL zal De Jonge Milieu Advies (JMA) de gemeente begeleiden en adviseren bij het opzetten van dit maatwerkplan. Bij de tweede stap van een gebiedstraject, namelijk het uitvoeren van een maatwerkplan, kunnen gemeenten opnieuw ondersteuning aanvragen. Voorwaarde daarbij is dat het een gemeente betreft in de stedelijkheidsklasse 1, 2, of 3. Gemeente Smallingerland behoort tot stedelijkheidsklasse 3.¹

Doel van het maatwerkplan

Gemeente Smallingerland wil aan de hand van dit gebiedstraject een vervolg geven aan een proeftuintraject ter preventie van zwerfafval dat zij in 2009 is gestart en in 2011 heeft afgerond. Dit traject is in samenwerking met enkele scholen uit het voortgezet onderwijs en het ROC Friese Poort opgezet. Het doel was de samenwerking tussen de gemeente en de scholen omtrent de preventie van zwerfafval te intensiveren en uit te breiden met een 'pedagogische aanpak'. Dat laatste heeft betrekking op gedragsverandering van leerlingen door meer bewustwording. De gemeente heeft meerdere gastlessen gegeven en de bedoeling was een maatschappelijke stage op te zetten zodat leerlingen de mogelijkheid kregen stage te lopen bij het cluster Wijkbeheer of Handhaving. De maatschappelijke stage is helaas niet van de grond gekomen.

In dit maatwerkplan wordt een vervolg gegeven aan het proeftuintraject. De vraag die de gemeente centraal zet in dit maatwerkplan is hoe het onderwerp zwerfafval op een structurelere en actieve manier kan worden opgenomen in het onderwijsprogramma van het voortgezet

---

¹ Stedelijkheidsklasse 1: zeer sterk stedelijke gemeenten, >2.500 inw/ km². Stedelijkheidsklasse 2: sterk stedelijke gemeenten, 1.500 - 2.500 inw/ km². Stedelijkheidsklasse 3: matig stedelijke gemeenten, 1.000 - 1.500 inw/ km². Stedelijkheidsklasse 4: weinig stedelijke gemeenten, 500 - 1.000 inw/ km². Stedelijkheidsklasse 5: niet stedelijke gemeenten, <500 inw/ km².

onderwijs en het ROC in de wijk De Wiken. Het doel is dat dit maatwerkplan een 'actieplan' wordt voor de gemeente en de betrokken scholen waaruit zij concrete, en zoveel mogelijk op maat gemaakte, ideeën kunnen halen ter uitvoering. De scholen zullen dan ook zoveel mogelijk worden betrokken bij het opstellen van dit maatwerkplan omdat draagvlak erg belangrijk is voor de tweede stap; de uitvoering van het maatwerkplan.

Opzet van het maatwerkplan

Hoofdstuk 2 is een analyse van de huidige situatie zoals deze zich voordoet in de wijk De Wiken. Waar liggen de problemen als het gaat om zwerfafval? En wat doet de gemeente er aan om het zwerfafval op te ruimen en om dit zoveel mogelijk te voorkomen?

Hoofdstuk 3 gaat in op de mogelijkheden om vanuit de gemeente de leerlingen van de scholen in de wijk De Wiken te betrekken bij het thema zwerfafval. De gemeente streeft ernaar een programma voor maatschappelijke stages aan te bieden, maar andere ingangen zijn ook welkom zolang het doel wordt bereikt: leerlingen duidelijk te maken dat zij medeverantwoordelijk zijn voor een schone schoolomgeving. In het kader van dit gebiedstraject is een inventarisatie uitgevoerd onder de scholen. Op basis van de verkregen informatie worden voorstellen gedaan voor het betrekken van scholieren bij de openbare ruimte.

2 De huidige situatie

Gemeente Smallingerland ligt in de provincie Friesland en omvat als grootste plaats Drachten, maar ook een aantal kleinere plaatsen en buurtschappen als Boornbergum, De Wilgen, Kortehemmen, Opeinde, Oudega en Rottevalle. De gemeente heeft circa 55.500 inwoners en beslaat wat oppervlakte betreft 12.614 hectare. De gemeente behoort tot stedelijkheidsklasse 3. Dit maatwerkplan richt zich op de grootste plaats Drachten, gezien daar het meeste overlast van zwerfafval wordt ervaren.

2.1 Het gebied waar het om gaat

Drachten is ingedeeld in meerdere wijken. De wijk waar dit maatwerkplan zich op richt is De Wiken. Deze wijk ligt in het oosten van Drachten, tegen de N31 aan. De wijk heeft een winkelcentrum, genaamd De Wiken, waar onder andere een supermarkt van Albert Heijn en Poiesz zijn gevestigd. Over het algemeen werken alle ondernemers die in dit winkelcentrum zijn gevestigd goed mee met de gemeente als het gaat om het schoonhouden van hun eigen gebied. In de wijk liggen meerdere scholen voor het voortgezet onderwijs en een vestiging van het ROC. In totaal gaat het om circa 7000 leerlingen die dagelijks hun gang vanaf huis naar school maken.

De grote stroom van leerlingen in deze wijk heeft zo zijn gevolgen. De scholieren laten met name op weg van hun school richting winkelcentrum De Wiken en vice versa een spoor van zwerfafval achter, ook wel snoeproutes genoemd. Zie ook onderstaande foto's.²

Een snoeproute vanaf een school richting het winkelcentrum. Deze steeg komt uit op het speelterrein aan de Westerwird. Het zwerfafval blijft in struiken hangen grenzend aan tuinen van buurtbewoners. Dit leidt tot veel ergernis.

² De foto's die in deze rapportage zijn gebruikt, zijn gemaakt in november 2011 door De Jonge Milieu Advies tijdens een schouw in de wijk De Wiken.

Zwerfafval dat in het groen blijft steken langs een snoeproute.

Daarnaast wordt op het speelterrein aan de Westerwird overlast van zwerfafval ervaren. Deze speeltuin ligt tussen het winkelcentrum en de scholen in en wordt door jongeren geregeld als hangplek gebruikt.

Speelterrein aan de Westerwird in de wijk De Wiken. Hier ligt regelmatig erg veel zwerfafval, veelal veroorzaakt door hangjongeren.

Hetzelfde speelterrein. Het zwerfafval lijkt vooral om de pingpongtafels te liggen. Waarschijnlijk worden deze tafels vooral als zitplek gebruikt.

In Bijlage 1 is een plattegrond opgenomen waarop te zien is waar het winkelcentrum, de scholen en de speeltuin zijn gevestigd.

2.2 Beleid en organisatie

Om de twee jaar houdt gemeente Smallingerland een leefbaarheidsonderzoek onder haar inwoners. In 2011 is het meest recente onderzoek uitgevoerd. Zwerfafval maakt deel uit van dit leefbaarheidsonderzoek. De inwoners geven gemiddeld een 6,7 als het gaat om de algemene leefbaarheid. Het onderwerp zwerfafval leeft erg onder de inwoners, evenals de staat van onderhoud van speelterreinen. Dit is de reden dat de gemeente veel aandacht geeft aan deze onderwerpen.

Een recent zwerfafvalplan is er niet. Naar aanleiding van een zwerfafvalonderzoek in 2002/2003 dat is uitgevoerd door gemeente Smallingerland in samenwerking met andere gemeenten en adviesbureau Tauw is wel een plan van aanpak, een communicatieplan en een afvalbakkenplan geschreven. In de Algemene Plaatselijke Verordening, waarvan de recentste is opgesteld in 2010, is geen apart hoofdstuk opgenomen over zwerfafval. In de Afvalstoffenverordening uit 2006 staan in Artikel 26 echter wel de verboden omtrent het achterlaten van straatafval omschreven.

Binnen de gemeente is het cluster Wijkbeheer verantwoordelijk voor onder andere de aanpak van zwerfafval, dat valt onder Openbare Werken. Zij handelen binnenkomende klachten af, vegen de straten en ruimen zwerfafval (ook in het groen). Daarnaast zijn zij ook verantwoordelijk voor andere onderwerpen die de algehele beeldkwaliteit bepalen zoals de netheid van de omgeving (hier valt zwerfafval onder, maar onder andere ook hondenpoep, netheid om verzamelcontainers en gladheidsbestrijding), het groen, bestrating, speelvoorzieningen, vandalisme en brandkranen.

Op 31 december 2010 zag de formatie van het cluster Wijkbeheer er als volgt uit:

Functie	Uren per week
10 wijkbeheerders	36 uur
1 wijkbeheerder	22 uur
5 wijkbeheerders A	36 uur
1 assistent wijkbeheerder	32 uur
1 administratief medewerker	10 uur
1 opzichter wijkbeheer	36 uur
2 medewerkers inhuur Caparis	36 uur
Totaal	208 uur (5,2 fte)

De wijkbeheerders zijn onderverdeeld in teams die elk werkzaam zijn in een wijk binnen de gemeente Smallingerland. Ze worden afwisselend ingezet. Per team wordt dagelijks overlegd over de uit te voeren taken. Tenminste eenmaal per jaar wordt een breed werkoverleg georganiseerd.

2.3 Inrichting en voorzieningen

In de wijk De Wiken staan een winkelcentrum, verschillende scholen en een openbaar speelterrein aan de Westerwird. Dit zorgt voor veel levendigheid in de wijk, maar ook voor de nodige zwerfafvaloverlast. De gemeente heeft er daarom voor gezorgd dat er voldoende afvalbakken in de wijk staan; ook op speelterrein en op de route van en naar de scholen.

Speelterrein aan de Westerwird in de wijk De Wiken. Naast het bankje, rechts op de foto, staat een gele afvalbak van het merk Bammens met een inhoud van 50 liter.

Een grotere afvalbak van het merk Bammens met een inhoud van 80 liter. De gemeente heeft van deze soort meerdere afvalbakken staan langs de snoeproute.

Daarnaast staan in het winkelcentrum naast de gemeentelijke afvalbakken ook afvalbakken van ondernemers. Zij zijn verplicht het gebied om hun winkel schoon te houden.

Cafetaria in winkelcentrum De Wiken met zijn eigen afvalbakken. Over het algemeen houden ondernemers hun 'eigen straatje' goed schoon.

De gemeente heeft in het winkelcentrum ook een paar inzamelstations geplaatst. Inwoners kunnen hier gemakkelijk fracties als spaarlampen, batterijen en telefoons kwijt.

Een inzamelstation in de wijk De Wiken bij het gelijknamige winkelcentrum.

2.4 Reiniging

Gemeente Smallingerland reinigt op beeldkwaliteit. Dat houdt in dat de gemeente een ambitieniveau heeft vastgesteld waaraan de netheid van het betreffende gebied moet voldoen. De mate van reiniging wordt dan ook zo afgesteld dat aan het ambitieniveau wordt voldaan. Zie Bijlage 2 voor meer informatie over de ambitieniveaus. Het gestelde ambitieniveau van de beeldkwaliteit is over de gehele gemeente genomen gemiddeld A, maar voor de wijk De Wiken is een lager ambitieniveau vastgesteld, namelijk B.

In 2010 is in totaal door Wijkbeheer 180 ton aan zwerfafval afgevoerd. Jaarlijks kost het de gemeente circa €4,5 ton om het zwerfafval en bijgeplaatst afval bij verzamelcontainers op te ruimen en 7fte aan personeelsinzet.

2.5 Monitoring

In 2011 is niet gemonitord in hoeverre wordt voldaan aan het vastgestelde ambitieniveau. Voorgaande jaren is dit wel gedaan.

2.6 Participatie en communicatie

Gemeente Smallingerland hecht veel belang aan een integraal beleid dat te allen tijde een schone, hele en veilige gemeente nastreeft. Hier vallen niet alleen zwerfafvalprojecten onder, de gemeente ziet het breder.

Circa 10 jaar geleden is het 'Buurt ons huis'-project gestart. Dit is sinds die tijd een doorlopend traject. Het centrale thema is bewustwording van kinderen met betrekking tot vandalisme, maar ook aanverwante thema's komen ter sprake. Het project houdt in dat de basisscholen zowel een algemene leskist krijgen als een leskist die speciaal voor 'hun buurt' is gemaakt. Hier zitten onder andere leuke praktijkopdrachten in en leerlingen herkennen door de op maatgemaakte leskist veel beschreven situaties. De leskisten zijn inmiddels vernieuwd. De gemeente vindt het

belangrijk al op jonge leeftijd met bewustwording rondom dit thema te beginnen. Er vindt ook terugkoppeling plaats vanuit de scholen naar Wijkbeheer. Wijkbeheer neemt zo nodig vervolgens maatregelen.

Een ander project dat ongeveer net zo lang loopt als het voorgaande, is 'Netwerkoverleg JOS'. JOS staat voor Jongeren op Straat. Er wordt maandelijks tussen onder andere de politie, gemeente, jongerenwerker (die in direct contact staat met 'probleemjongeren') en verslavingszorg overleg gepleegd zodat goed overzicht wordt gehouden of afspraken worden nageleefd en waar eventuele problemen zich voor (kunnen) doen. De gemeente vindt het belangrijk ook aan dit project aandacht te blijven schenken. Juist ook nu, nu het goed gaat omdat relatief weinig overlast van jongeren wordt ervaren.

Er loopt ook een graffiti-traject. Binnen de gemeente was vrij veel overlast van illegale graffiti. Daarom is iemand aangetrokken die de bij de gemeente bekende graffiti-spuiters het legale circuit intrekt. Door de gemeente worden goede en ook zichtbare locaties aangegeven waar graffiti is toegestaan. Het graffiti-probleem is daardoor sterk verminderd.

Rond 2006 heeft de gemeente onder het project 'Smallerland Schoon' onder alle 40 scholen een wedstrijd gehouden onder de naam 'De schoonste school'. Wijkbeheerders hebben meerdere malen onaangekondigd de scholen bezocht en beoordeelden de netheid van de directe omgeving. Het ROC Friese Poort is in haar categorie hoog geëindigd. De schoolterreinen zelf worden door veel scholen over het algemeen goed schoon gehouden.

De gemeente is in 2009 in samenwerking met Senter Novem³ een proeftuintraject zwerfafval gestart. Dit lag goed in het verlengde van het thema 'veilige school' dat de gemeente circa 10 jaar geleden is gestart in samenwerking met de scholen. Het proeftuintraject zwerfafval is in samenwerking met enkele scholen uit het voortgezet onderwijs en het ROC Friese Poort opgezet. Het doel was de samenwerking tussen de gemeente en de scholen omtrent de preventie van zwerfafval te intensiveren en uit te breiden met een 'pedagogische aanpak'. Dat laatste heeft betrekking op gedragsverandering van leerlingen door meer bewustwording. In deze periode werd ook duidelijk dat scholen en maatschappelijke organisaties voor de opdracht kwamen te staan om samen een goede invulling te geven aan maatschappelijke stages voor scholieren. De gemeente wilde deze maatschappelijke stage meenemen in het proeftuintraject.

De clusters Wijkbeheer en Bestuurondersteuning van de gemeente hebben meerdere gastlessen gegeven op verschillende scholen. Daarnaast was het de opzet een maatschappelijke stage aan te bieden aan leerlingen bij het cluster Wijkbeheer of Handhaving. De maatschappelijke stage is helaas niet van de grond gekomen. Dit maatwerkplan zet de mogelijkheden voor maatschappelijke stage op een rij (zie hoofdstuk 3).

---

³ Senter Novem heet inmiddels Agentschap NL. Agentschap NL valt onder het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en zorgt voor de uitvoering van het gestelde beleid.

Er zijn in de gemeente enkele vrijwillige zwerfafvalprikkers actief. Zij prikken in hun eigen tijd en naar eigen inzicht rondzwerfend afval. De benodigde attributen krijgen zij van de gemeente.

Een vrijwillige zwerfafvalprikker is toevallig bezig in de wijk De Wiken.

De gemeente organiseert jaarlijks rond de Week van Nederland Schoon een 'Himmeldei'(Opschoondag) met activiteiten rondom het opruimen van zwerfafval.

2.7 Handhaving

De gemeente heeft zes buitengewone opsporingsambtenaren in dienst (BOA's), in totaal 4 fte. Zij worden wel ingezet voor de handhaving van het zwerfafvalbeleid, maar besteden hier in de praktijk weinig tijd aan. Zij richten zich voornamelijk op het parkeerbeleid.

De BOA's zijn ten tijde van het project 'Smallingerland Schoon' rond 2006 veel uren actief ingezet op de snoeproutes. Dit werd vooraf via de media en bij de scholen aangekondigd. Dit had wel zijn effect. Echter, niet door zichtbaar te handhaven (het op heterdaad betrappen is dan erg lastig), maar door BOA's een tijdje in burger te laten surveilleren. Naast het verbaliseren zijn er met name veel waarschuwingen uitgedeeld.⁴ In winkelcentrum De Wiken is het zwerfafval in die periode met 75% afgenomen. Vanuit de scholen kwam destijds wel kritiek op deze 'onzichtbare' wijze van handhaven. De BOA's handhaven op basis van de afvalstoffenverordening en een feitenboekje.

In de wijk De Wiken zitten ook een wijkagent en surveillanten. De surveillanten hebben geen bevoegdheden, maar brengen wel veel in beeld. Daarnaast is ook een jongerenwerker in de wijk actief. Zij zijn ook actief in het hangjongerentraject dat de gemeente is gestart.

⁴ In een tijdsbesteding van 600 uur hebben de BOA's 'slechts' 12 processen-verbaal uitgeschreven. Bron: www.gemeenteschoon.nl/kennisbank/praktijkvoorbeelden

3 Scholen, gemeente en zwerfafval

Veel gemeenten worstelen met de hoeveelheid zwerfafval die wordt veroorzaakt door scholieren van het vervolgonderwijs als zij op weg zijn van school naar huis of naar een winkelcentrum, en op de plekken waar zij tussendoor buitenschools pauzeren. De zogenoemde snoeproutes en hangplekken. Zo ook gemeente Smallingerland. De gemeente ervaart dit probleem voornamelijk in de wijk De Wiken vanwege de hoge concentratie van scholen die in deze wijk en daar omheen zijn gevestigd. In samenwerking met de scholen zou zij dit probleem graag structureler en actief willen aanpakken, mede door de bewustwording van het zwerfafvalprobleem bij deze jongeren te vergroten. Het gebiedstraject zwerfafval is een vervolg op het proeftuintraject dat in 2011 is afgesloten.

Zwerfafval in het lesprogramma

De scholen in en rondom de wijk De Wiken zijn heel verschillend. Het onderwijsaanbod varieert van een praktijkschool tot een gymnasium en een ROC opleiding voor beroepen in de richtingen bouw-infra, handel, horeca, ICT, media, techniek en zakelijke dienstverlening. De leeftijd van de leerlingen loopt uiteen van 12-jarige brugklassers tot 20-plussers in het MBO. Voor het betrekken van de leerlingen en de scholen is het van belang die verschillen in het oog te houden. Het doel van dit maatwerkplan is daarom een gevarieerd aanbod neer te leggen, dat past bij de leerlingen en de scholen en bij de mogelijkheden die de gemeente kan bieden. Voor het samenstellen van een dergelijk keuzemenu stonden de volgende vragen centraal:

- Wat sluit aan bij de belangstelling van leerlingen?
Waar mogelijk rekening houden met leeftijdsverschillen, aanbod voor 'denkers' en 'doeners', voor het ROC kijken of aansluiting bij de opleidingsrichting mogelijk is.
- Welke mogelijkheden hebben de afzonderlijke scholen in hun lesprogramma?
Is er behoefte aan een stageprogramma voor dit onderwerp, is er ruimte voor dit onderwerp in een actieweek, hoe ziet de invulling van de maatschappelijke stage per school er uit?
- Wat kan de gemeente bieden aan ondersteuning en materialen?
Inschatting maken van beschikbare uren en van de afdelingen die betrokken zouden kunnen worden bij het aanbod aan de scholen.

3.1 Aanpak opstellen keuzemenu

Allereerst is in het kader van dit gebiedstraject een uitgebreide inventarisatie uitgevoerd van de behoefte per school. Daarvoor is telefonisch contact gezocht met de scholen en in overleg met hen bepaald wie binnen de school het aanspreekpunt is voor maatschappelijke stages en andere initiatieven met maatschappelijke relevantie. Deze personen zijn vervolgens telefonisch benaderd. Zij hebben een korte toelichting gekregen op het doel van deze inventarisatie en hen is gevraagd een vragenlijst in te vullen. Op 31 mei 2012 waren 3 vragenlijsten geretourneerd.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de benaderde scholen, schooltypes en contactpersonen.⁵

school	schooltype	contactpersoon	contactgegevens	Vragenlijst retour?
CSG Liudger, locatie Raai	HAVO/VWO	Mevr. M. van Schepen, coördinator MaS en heer J. Fokkens, locatieleider	m.schepen@csgliudger.nl j.fokkens@csgliudger.nl	ja
CSG Liudger, locatie Splitting	VMBO	Mevr. A. Schippers, coördinator MaS en mevr. A. Hordijk, locatieleider	a.schippers@csgliudger.nl a.hordijk@csgliudger.nl	ja
CSG Liudger, locatie de Ring	Prakt. onderwijs	Heer J. van 't Hoff, stagecoördinator en heer A. Liebe, locatieleider	j.hoff@csgliudger.nl a.liebe@csgliudger.nl	ja
OSG Singelland locatie De Venen	Prakt. onderwijs	Mevr. I. Lindemans en G. Post, begeleiders MaS en heer B.J. de Ruijter, teamleider	i.lindemans@singelland.nl g.post@singelland.nl b.deruijter@singelland.nl	nee
OSG Singelland	Intern. schakelklassen	Mevr. M. Schaap en L. Wouda, begeleiders MaS	m.schaap@singelland.nl l.wouda@singelland.nl	nee
OSG Singelland locatie Van Haersmasingel	VMBO	Heer E. Denzler, kernteamleider	e.denzler@singelland.nl	nee
OSG Singelland locatie Drachtster Lyceum	HAVO/VWO	Mevr. D. van Loo, docent Frans	d.vanloo@singelland.nl	nee
ROC Friese Poort locatie Leidijk	MBO	Heer F. Sonsma, vestigingsdirecteur en M. Rikumahu	fsonsma@rocfriesepoort.nl, mrikumahu@rocfriesepoort.nl	nee

Tabel 1 Overzicht van scholen die benaderd zijn in het kader van het gebiedstraject zwerfafval.

De ingevulde vragenlijsten en de telefoongesprekken leverden de volgende informatie op over de mogelijkheden en wensen van de scholen.

Is voor de leerlingen van uw school het volgen van een maatschappelijke stage verplicht?

⁵ Scholengemeenschap Gomarus is een gereformeerde scholengemeenschap met o.a. een vestiging in Drachten. Deze vestiging ligt verder buiten de wijk de Wiken en is daarom in dit onderzoek niet meegenomen. Maar deze school doet in samenwerking met de gemeente al wel veel aan zwerfafval en had een verplichte maatschappelijke stage al ingesteld voor het landelijk verplicht werd. Misschien dat deze school in een later stadium alsnog door de gemeente kan worden benaderd.

Ja (o.b.v. gegevens CSG Liudger Raai; CSG Liudger Splitting, CSG Liudger De Ring).

Welke vorm heeft de maatschappelijke stage?

- Het initiatief wordt in hoge mate bij de leerlingen zelf gelegd: zij mogen zelf bepalen hoe en in welk leerjaar zij invulling geven aan de stage. Dat betekent dat veel stages individueel zijn, plaatsvinden buiten de lesuren en zonder begeleiding van docenten (o.b.v. gegevens CSG Liudger Raai);
- 30 uur binnen één leerjaar (o.b.v. gegevens CSG Liudger Splitting);
- Op CSG Liudger De Ring loopt al een maatschappelijke stage zwerfafval, in samenwerking met OSG Singelland, locatie De Venen.

Hoe wordt het stage-aanbod onder de aandacht van de leerlingen gebracht?

- Varieert van een vacaturebank, oproepen in de schoolkrant en speciale informatieavonden tot contacten via decanen en mentoren. Voor de gemeente is de beste ingang de contactpersoon van de school (zie Tabel 1).

Is een maatschappelijke stage rond het thema 'Schoon, heel, veilig', aangeboden door de gemeente, een optie voor de scholen?

- Alle scholen staan hier positief tegenover.
- CSG Liudger, locatie Splitting is naast zwerfafval op zoek naar nieuwe thema's en vraagt expliciet om een gesprek hierover met de gemeente.

Wat zijn aandachtspunten bij het ontwikkelen van een stageprogramma?

- Gebruik van social media bij het stagetraject;
- Begeleiding van leerlingen bij activiteiten buiten. Suggestie van CSG Liudger locatie Splitting is leerlingen van ROC Friese Poort hierbij te betrekken. Er zou een koppeling gemaakt kunnen worden met studenten uit de studierichting Zorg en Welzijn (maatschappelijke zorg, onderwijsassistent, pedagogisch werk).

Zijn er andere manieren om het thema 'schoon, heel, veilig' onder de aandacht te brengen?

CSG Liudger locatie De Ring geeft aan dat gastlessen en workshops altijd welkom zijn. Dat geldt waarschijnlijk ook voor OSG Singelland locatie De Venen, waarvan de leerlingen ook al deelnemen aan het stageprogramma, en voor de schakelklassen van OSG Singelland.

3.2 Keuzemenu zwerfafval

Bij het samenstellen van het keuzemenu voor de scholen is geprobeerd rekening te houden met de diversiteit in schooltypes en de informatie die de scholen hebben verstrekt over de invulling van de maatschappelijke stage of andere acties.

De ervaring van JMA met maatschappelijke stages in andere gemeenten is, dat een wat bredere invalshoek dan alleen zwerfafval meer mogelijkheden biedt. Door andere aspecten van beheer en onderhoud van de openbare ruimte mee te nemen ('schoon, heel, veilig') gaat het onderwerp meer leven voor de leerlingen en kan vanuit de gemeente door meer afdelingen een bijdrage worden geleverd. Gemeente Smallingerland had van haar kant al aangegeven daar open voor te staan. Veel contacten met scholen verlopen via de gemeentelijke coördinator Integraal Veiligheidsbeleid. Dat is ook degene die de mogelijkheid van een maatschappelijke stage heeft aangekaart bij de contactpersonen van de scholen uit Tabel 1.

Hieronder volgen voorstellen voor de invulling van een maatschappelijke stage of vergelijkbare activiteit per schooltype.

HAVO-VWO

- Houd rekening met het individuele karakter van de stage. Zorg dat leerlingen op een door hen gekozen moment aan de slag kunnen met opdrachten die goed omschreven zijn.
- Zorg voor een contactpersoon in de gemeentelijke organisatie met wie de leerlingen contact kunnen opnemen als ze vragen hebben. Dat is tegelijkertijd degene die de resultaten van de stage beoordeelt en indien nodig de stageformulieren aftekent.
- Als de leerlingen instructie nodig hebben voor ze aan de slag kunnen, plan dan voor het gehele schooljaar een aantal bijeenkomsten in.

Voorstellen voor invulling van de stage HAVO-VWO

1. Adviesvraag aan de leerling. De leerling verdiept zich in de zwerfafvalproblematiek en komt met een advies voor de gemeente.
2. Creatieve communicatie. Ontwerp een poster waardoor medeleerlingen aan het denken worden gezet over zwerfafval, bedenk een slogan die de gemeente kan gebruiken, etc.
3. Check je plek. Laat de leerling een schouw uitvoeren waarbij gekeken wordt naar de netheid en veiligheid in de wijk.
4. Monitoring zwerfafval. Laat een leerling monitoren volgens de methode die de gemeente zelf toepast.

Benodigde middelen / inzet

ad 1. Adviesvraag:

- Goed geformuleerde opdracht waarmee de leerlingen zelfstandig aan de slag kunnen;
- Beoordelaar van het advies. Dit kan een medewerker van de afdeling Wijkbeheer of Openbare Werken zijn. Wanneer meerdere leerlingen deze opdracht uitvoeren, kan publiciteit worden gezocht, bijvoorbeeld door de verantwoordelijke wethouder te betrekken bij de bespreking van de adviezen.

ad 2. Creatieve communicatie:

- Breed geformuleerde opdracht waarbij leerlingen de vrijheid hebben zelf een creatieve invulling te geven;
- Afspraken over het gebruik van het eindproduct: het is van belang dat leerlingen merken dat er iets gedaan wordt met hun product. Kan een poster gedrukt en opgehangen worden en een slogan gebruikt worden, etc.?

ad 3. Check je plek:

- Checklist (zie Bijlage 3 voor een voorbeeld);
- Route door de wijk, locaties in de wijk die in elk geval geschouwd moeten worden;
- Contactpersoon met wie de opdracht en de ingevulde checklist besproken kan worden.

ad 4. Monitoring zwerfafval:

- Monitoringsformulier (zie Bijlage 4 voor een voorbeeld);
- Overzicht van meetlocaties.

VMBO

- Ervaring van JMA is dat VMBO-leerlingen hun stages meestal in groepsverband doen. Dat geldt ook voor CSG Liudger Splitting. Het programma moet daarop worden aangepast.
- Docenten kunnen een rol spelen bij de voorbereiding en begeleiding van de stage. Stem vooraf met de stagecoördinator af welke docenten betrokken kunnen worden.
- CSG Liudger, locatie Splitting geeft expliciet aan dat men op zoek is naar invulling van de maatschappelijke stage voor het schooljaar 2012-2013. Het gaat om leerlingen van de brugklas.

Voorstellen voor invulling van de stage VMBO

1. Combinatie gastles/praktijkopdracht. Laat een medewerker van de afdeling Wijkbeheer, een BOA of de coördinator Veiligheidsbeleid een toelichting geven op zijn werk in de wijk en ga daarna naar buiten met de leerlingen.
2. Praktijkopdrachten buiten kunnen zijn: schouwen aan de hand van eenvoudige formulieren / foto's laten maken van schone plekken en plekken met veel zwerfafval / korte interviews met buurtbewoners.
3. Praktijkopdrachten binnen zijn bijvoorbeeld: het verfraaien van de afvalbakken in de leslokalen of op het schoolplein / het maken van een poster op de computer.

Benodigde middelen/inzet

ad 1. Gastles:

- Een korte presentatie, liefst ondersteund met beelden (Powerpoint);
- Wie verzorgt de presentatie? Zijn er meer scholen of klassen? Maak eventueel een rooster voor de inzet vanuit de gemeente.

ad 2. Opdracht buiten:

- Voor het schouwen: een eenvoudig schouwformulier met foto's (zie Bijlage 5 voor een voorbeeld);
- Voor de interviews: vragenlijst (zie Bijlage 6 voor een voorbeeld);
- Bepaal van te voren een route met afwisselende locaties (woonomgeving, winkelcentrum, speelterrein, hangplek, sportpark).

Ad 3. Opdracht binnen:

- Bij het verfraaien van afvalbakken is de hulp van een docent handvaardigheid of tekenen gewenst. Ga na of er op school voldoende materialen zijn;
- Voor het maken van een poster volstaan voldoende PC's. Plaatjes zijn altijd wel te vinden op Google afbeeldingen.

Praktijkonderwijs

- In deze wijk zijn al twee scholen actief bezig met opruimen van zwerfafval: CSG Liudger Praktijkonderwijs en OSG Singelland 'De Venen'.
- Vanuit de coördinator van de schakelklassen van OSG Singelland is aangegeven dat men de leerlingen liever geen zwerfafval laat opruimen omdat dat stigmatiserend zou werken voor de leerlingen (veelal jonge asielzoekers).
- Alle respondenten vanuit het praktijkonderwijs vragen om gastlessen en excursies.

Voorstellen voor invulling van de stage Praktijkonderwijs

1. Voortzetting van het bestaande programma waarbij leerlingen zwerfafval opruimen en onderhoudswerkzaamheden verrichten in de openbare ruimte.
2. Suggesties voor een excursie: bedrijfsbezoek aan de gemeentewerf, de milieustraat of de brandweerkazerne.

Benodigde middelen/inzet

Ad 1. Zwerfafval opruimen

- Volgt het bestaande programma.

Ad 2. Excursie

- Zorg voor voldoende begeleiding en stem dit af met de school. Wellicht is hier, zoals gesuggereerd door CSG Liudger Splitting, samenwerking mogelijk met een aantal opleidingen van het ROC;
- Sluit af met een korte terugkoppeling of groepsgesprek.

3.3 Vervolgtraject

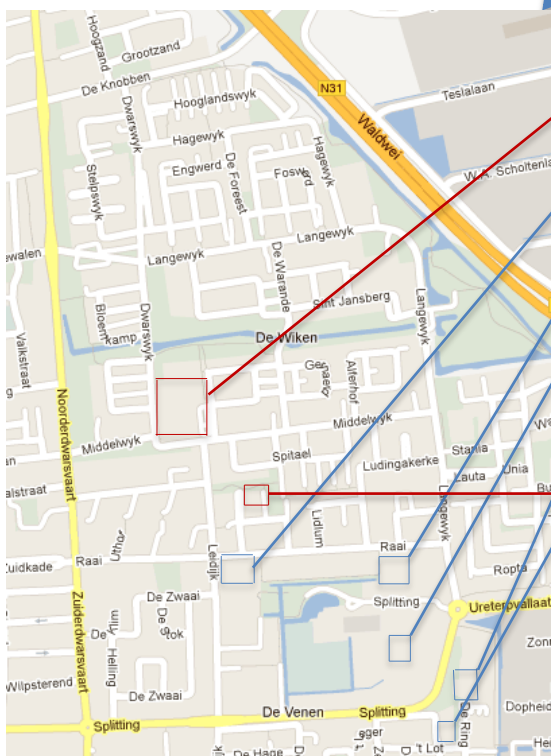
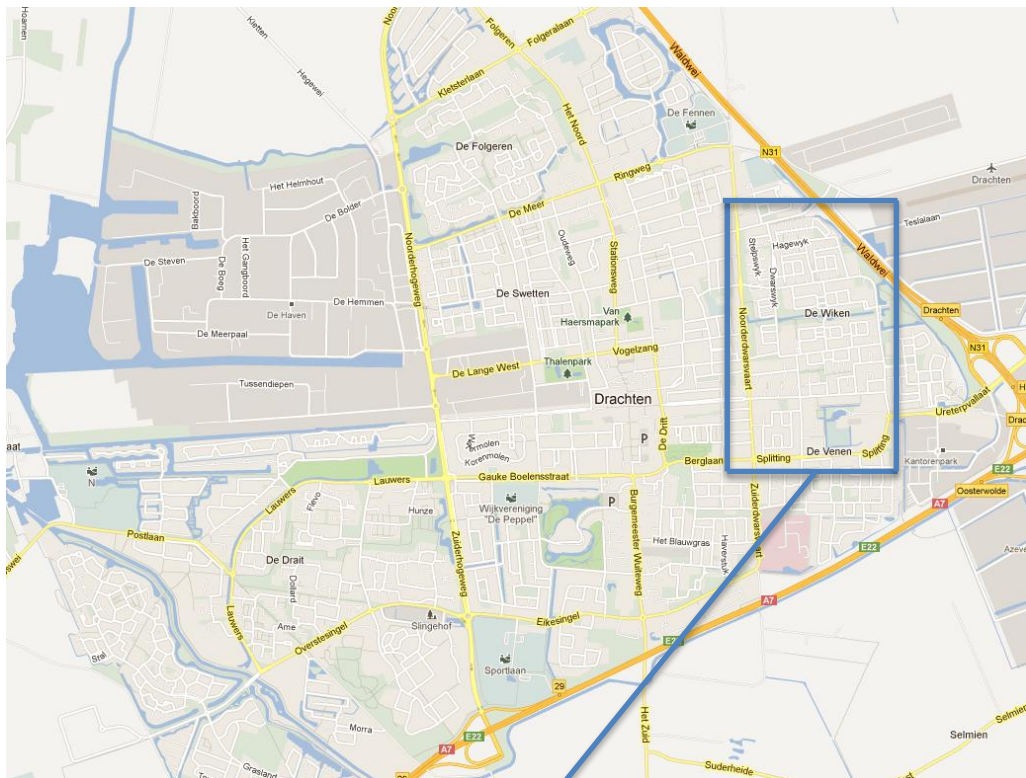
De gemeente vindt een lange termijn aanpak van zwerfafval erg belangrijk en zou graag een vervolg willen van dit maatwerkplan in de vorm van de uitvoering van onderhavig rapport. Door een vervolgtraject bij Gemeente Schoon aan te vragen is subsidie eventueel mogelijk. Natuurlijk kan de gemeente een vervolgtraject ook geheel zelf oppakken (zonder subsidie) en eventueel de begeleiding bij de uitvoering van het maatwerkplan neerleggen bij een extern adviesbureau. De volgende stappen kunnen worden gezet:

- De gemeente neemt contact op met Gemeente Schoon om zich te laten adviseren over de mogelijkheden voor een uitvoeringstraject en de verstrekte subsidie. Er kan worden gekozen voor een thematraject maatschappelijke stage (80 uur ondersteuning) en/of een uitvoeringstraject (360 uur). Welk traject het beste bij de gemeente past, zal zij in overleg met Gemeente Schoon zelf moeten beslissen. Beide trajecten worden aangeboden in het kader van het Focusprogramma zwerfafval. JMA zal de benodigde contactgegevens van Gemeente Schoon aan de gemeente verstrekken. Voor meer informatie zie ook www.gemeenteschoon.nl
- De gemeente licht de betrokken scholen in over de stand van zaken van dit maatwerkplan en wat de plannen zijn voor een vervolgtraject. De contactpersonen van

de scholen kunnen worden bereikt via de gegevens in Tabel 1. Daarnaast wordt aangeraden dit onderwerp ook aan te snijden in het volgende overleg vallend onder het project 'Veilige scholen' dat door de heer Blom van de gemeente wordt voorgezeten. Betrokken scholen ontvangen het onderhavige definitieve maatwerkplan zodat zij op de hoogte zijn van de mogelijkheden die worden geschetst voor een maatschappelijke stage zwerfafval bij de gemeente. De scholen kunnen dan bedenken of zij geïnteresseerd zijn en worden gevraagd dit aan de gemeente te melden. Deze scholen kunnen worden betrokken bij het uitvoeringsplan.

- De gemeente start met het uitvoeringstraject (al dan niet via een subsidietraject van Gemeente Schoon en begeleiding van een extern adviesbureau). Dit zal beginnen met een startoverleg tussen de gemeente en het begeleidende bureau (nog zonder de scholen) waarin door de gemeente de beginsituatie duidelijk wordt gemaakt en welke scholen direct benaderd kunnen worden voor betrokkenheid bij het uitvoeringstraject. Tijdens dit overleg worden de eerste te maken stappen besproken en de taakverdeling.

Bijlage 1 Kaart van het gebied in Drachten

- Winkelcentrum De Wiken
- ROC Friese Poort, locatie Leidijk
- CSG Liudger, Raai (havo/vwo)
- CSG Liudger, Splitting (vmbo)
- CSG Liudger, De Ring (praktijkonderwijs) & OSG Singelland, De Venen (praktijkonderwijs)
- OSG Singelland, Internationale Schakelklassen
- Speeltuinhangplek aan de Westerwird

Het VMBO en Drachtster Lyceum van OSG Singelland liggen iets ten Oosten van de wijk De Wiken, maar zijn dus wel betrokken bij dit maatwerkplan.

Bijlage 2   Ambitieniveaus

Het uitgangspunt is dat een gewenst straatbeeld voor een gebied op ieder moment wordt gehandhaafd. Dit gewenste straatbeeld (de ambitie) vertaalt de gemeente vervolgens in schoonheidsgraden/ambitieniveaus zoals door CROW gegeven (het nationale kennisplatform voor infrastructuur, verkeer, vervoer en openbare ruimte). Die schoonheidsgraden/ambitieniveaus (variërend van 'zeer schoon' tot 'zeer vuil') worden uitgedrukt in aantallen eenheden per 100 m² (grof zwerfafval) of per 1 m² (fijn zwerfafval). Als de gemeente voor een bepaald gebied bijvoorbeeld de ambitie 'schoon' heeft, mogen er niet meer dan drie eenheden grof zwerfafval per 100 m² liggen. Bron: Stichting Senter Novem en NVRD (n.b.): *Handreiking resultaatgericht werken*.

CROW	Stuks zwerfafval	Rapportcijfer
A+: zeer schoon	Grof: 0 per 100 m ² Fijn: 0 per 1m ²	10
A: schoon	Grof: 1-3 per 100 m ² Fijn: 1-3 per 1m ²	8
B: matig schoon	Grof: 4-10 per 100 m ² Fijn: 4-10 per 1m ²	6
C: vuil	Grof: 11-25 per 100 m ² Fijn: 11-25 per 1m ²	4
D: zeer vuil	Grof: >25 per 100 m ² Fijn: >25 per 1m ²	2

Bijlage 3 Voorbeeld checklist 'Check je plek'

Met deze checklist ga je checken hoe de wijk De Wiken scoort op 3 gebieden:

Afval

Netheid

Veiligheid

1. Begin op het schoolplein. Hoeveel afvalbakken staan hier?

.....

2. Zitten de afvalbakken vol?

- ja, heel vol, er kan niets meer bij
- bijna vol
- niet vol

3. Hoe zien de afvalbakken er uit?

- ze vallen niet op
- ze zijn heel opvallend

4. Zijn er aparte afvalbakken voor sigaretten?

- ja
- nee

5. Loop naar het speeltuintje in de wijk. Hoeveel speeltoestellen staan hier?

.....

6. Kunnen de speeltoestellen veilig gebruikt worden?

- ja, de speeltoestellen zijn volledig en kunnen veilig gebruikt worden
- nee, de speeltoestellen zijn beschadigd en kunnen niet veilig meer gebruikt worden.

7. Meet op de speelweide een stuk van 10 meter bij 10 meter af. Hoeveel stukken afval tel je in dit vak van 10 bij 10 meter?

.....

8. Loop naar het winkelcentrum in de wijk. Kun je als voetganger en fietser het winkelcentrum aan alle kanten veilig bereiken?

- ja, de verkeerssituatie is overzichtelijk
- nee, er zijn verkeersonveilige situaties rond het winkelcentrum.

9. Beoordeel of het winkelcentrum 's avonds een veilige plek is. Kijk naar verlichting, donkere plekken, steegjes.

- het winkelcentrum lijkt me veilig
- het winkelcentrum lijkt me niet veilig genoeg

10. Hebben de winkeliers in het winkelcentrum afvalbakken voor de ingang van hun winkel?

- ja, vrijwel allemaal
- ja, enkele
- nee, geen enkele

Bijlage 4 Voorbeeld monitoringsformulier

Gegevens monitoring zwerfafval		
Datum meting		
Locatienummer		
Naam		
Meetvak 1	Meetvak 2	Meetvak 3
Hoeveel grof zwerfafval	Hoeveel grof zwerfafval	Hoeveel grof zwerfafval
Hoeveel fijn zwerfafval	Hoeveel fijn zwerfafval	Hoeveel fijn zwerfafval
Is er een foto genomen van dit gebied?		
ja / nee		
Wat is de meest voorkomende soort zwerfafval?		
☐ plastic flesje		
☐ snoeppapiertje		
☐ stukje papier		
☐ sigarettenpeuk		
☐ blikje		
☐ drankkartonnetje		
☐ iets anders, nl:		
Ben je iets opvallends tegengekomen? Omschrijf het hieronder in het kort.		

Bijlage 5 Voorbeeld schouwformulier

Afvalbakken

A

Goed:

De afvalbak ziet er schoon uit.
Er is nog voldoende ruimte voor afval in de afvalbak.

B

Matig:

De afvalbak is beschadigd, of vuil.
De afvalbak zit zo vol, dat er geen afval meer bij kan.

C

Onvoldoende:

De afvalbak is beschadigd, of vuil.
Er ligt afval naast de afvalbak.

Scoreformulier van (naam) .....

Omschrijving van het adres			
Zwerfafval op verharde weg			
A	B	C	Geen verharde weg
Zwerfafval in het groen			
A	B	C	Geen groen
Hondenpoep			
A	B	C	
Drijfvuil in het water			
A	B	C	Geen water
Afvalbakken			
A	B	C	Geen afvalbak
Banken			
A	B	C	Geen bank
Speeltoestellen			
A	B	C	Geen speeltoestel
Meest gescoord op deze plek			
A	B	C	

Bijlage 6 Voorbeeld vragenlijst voor interviews

VRAGENLIJST MAATSCHAPPELIJKE STAGE

Goedemorgen/goedemiddag,

Wij zijn leerlingen van .... en wij zijn bezig met onze maatschappelijke stage.
Mogen wij u een paar vragen stellen over deze wijk?

1. Vindt u het schoon in deze wijk?

Ja / Nee

2. Als u het niet schoon vindt, waar komt dat dan door?

- Zwerfafval, zoals blikjes en flesjes
- Graffiti en aanplakbiljetten
- Hondenpoep
- Iets anders, namelijk: .....

3. Wat is volgens u de meest vuile plek in deze wijk?

4. Wat zou volgens u helpen om het hier in de buurt schoon te houden?

5. De gemeente zorgt voor het onderhoud in uw wijk. Komt u wel een ding tegen die slecht onderhouden zijn?

- Nee
- Ja, bushokjes
- Ja, afvalbakken
- Ja, toestellen in een speeltuin
- Ja, losliggende stoeptegels
- Ja, namelijk: .....

6. Meldt u dat dan aan de gemeente?

Ja / Nee

7. Zijn er dingen waar de gemeente beter op moet letten bij het schoonmaken en onderhouden van deze wijk?

- Nee, het gaat goed zo
- Ja, volgens mij .....

Bedankt voor uw medewerking!